

Panium - Labaatanaad

Taxanaha Daanyeel 11 iyo Digniintii 2025

Jeff Pippenger

2026-03-02

Adeegsiga hormuudka ee taariikhda dhammaystirtay aayadaha tobnaad ilaa lix iyo tobnaad ayaa aqoonsaday in Rooma, oo dhistay muujintii, ay timid sannadkii 200 BC, isla sannadkaas oo uu dhacay dagaalkii Panium, aniguna waxaan soo jeedinayaa in sannadka 2025 Rooma timid oo ay dhistay muujintii iyada oo loo marayo caleema-saarkii Trump iyo Baadariga Leo. Sannadka 2025 wuxuu ka dhigan yahay wakhtiga keliya ee baadari iyo Madaxweyne labaduba lagu caleema saaray isla sannadkaas. Bahalkii iyo sanamkiisii ayaa kor loo qaaday si ay u arkaan dhammaan kuwa doonaya inay arkaan sannadka 2025. Si ka duwan hormuudkii, waxaan adeegsanayaa isku xigxiga aayadaha, halkii aan ka adeegsan lahaa taariikhda markii hore dhammaystirtay aayadaha. Waxaan ku raacsanahay taariikhda, hase yeeshee waxaan ka soo qaadanayaa isku xigxig ku dhex jira aayadaha sidii qaab-dhismeedka taariikhda, halkii aan taariikhda uga adeegsan lahaa qeexidda qaab-dhismeedka aayadaha. Waxaan ku doodayaa in labada habba ay sax yihiin.

Kacdoonkii Makkabees

Waxaan si la mid ah u dabaqaa silsiladda Makkabiyiinta. Kacdoonkii Makkabiyiinta ee 167 BC waxa uu dhacay muddo dheer ka dib dagaalkii Panium ee 200 BC, isla markaana muddo dheer ka hor intii Pompey qabsaday Yerusaaalem 63 BC. Silsiladda ka bilaabmaysa aayadda lix iyo tobnaad qabsashadii Yerusaaalem ee jeneraal Pompey 63 BC, kuna sii socota ilaa Tiberias Caesar oo xukumayay markii Ciise iskutallaabta lagu qodbay. Iskutallaabta iyo Tiberias waxa lagu metelay aayadda laba iyo labaatanaad ee cutubka kow iyo tobnaad.

Oo weliba, ciidan daad u eg ayaa hortiisa ku rogman doona, waana la jebin doonaa; haa, xataa amiirka axdiga. Daanyeel 11:22.

Aayadda lix iyo tobnaad, markii Janaraal Pompey uu Yerusaaalem qabsaday sannadkii 63 BC, iyo dabadeed iskutallaabta sannadkii 31 AD ee aayadda laba iyo labaatanaad, waxay metelaan xariiq nebiyadeed oo ka bilaabma astaan sharci Axadeed ah kuna dhammaada astaan sharci Axadeed ah. Aayadda saddex iyo labaatanaad waa kala-go' ku jira tuducan, sidaas darteedna waxay calaamadaynaysaa in aayadda laba iyo labaatanaad ay tahay dhammaadka xariiqda nebiyadeed ee ka bilaabatay aayadda lix iyo tobnaad. Waxa la socda dhammaadka cad ee xariiqda ee aayadda laba iyo labaatanaad xaqiiqda ah in aayadda laba iyo labaatanaad ay tahay astaan isla calaamadda jidka ee lagu matalay aayadda lix iyo tobnaad, sidaas darteedna waxay bixinaysaa markhaati alfa iyo omega ah oo muujinaya in aayadaha lix iyo tobnaad ilaa laba iyo labaatanaad ay metelaan xariiq nebiyadeed oo gaar ah.

Intaasna ku dar in aayadaha shan iyo tobnaad iyo lix iyo tobnaad ay calaamadaynayaan kala-guurka ka imanaya boqortooyadii Seleucid una gudbaya quwadda Roomaanka, waxaadna arkaysaa jebin joogtayn ah oo ka go'aysa Seleucids-ka ee aayadda shan iyo tobnaad ilaa

Roomaanka ee aayadda lix iyo tobnaad, xariiqda aayadda lix iyo tobnaad ilaa laba iyo labaatanaadna si cad ayaa looga soocay sidii xariiq nebiyadeed oo keli ah. Aayadda lix iyo tobnaad waxay soo bandhigaysaa quwadda xigta ee xukumi doonta Yahuudiya, sidaas darteedna waxay calaamadaynaysaa kala-guur taariikhda nebiyadeed ah sida ku jirta aayadda saddex iyo labaatanaad. Xariiqdu waxay ku bilaabataa kuna dhammaataa astaan sharciga Axadda, xariiqduna waxay ku dhammaataa aayadda laba iyo labaatanaad ee cutubka kow iyo tobnaad.

Smith—iyo Saddex Qaysar Markii Joseph Smith loo kexeeyey Jeelka Carthage, markaas Kaysar baa halkaas ku sugayey. Markii Erayga Ilaah lagu xidhay xabsi, maxaa waligiis ka dhashay? Miyeyse arrintu mar walba sidan ahayn? Maxaa xidhay Yeremyaah? Maxaa Daanyeel godka libaaxyada ugu tuuray? Maxaa saddexdii wiil ee Cibraaniyiinta ahaa foornada dabka ugu riday? Maxaa Yooxanaa Baabtiisaha madaxa uga gooyay? Maxaa Masiixa iskutallaabta ugu qodbay? Maxaa Bawlos xabsiga ugu riday? Maxaa Wycliffe iyo Huss iyo Tyndale u silciyey? Maxaa Wesley u diray Ameerika? Maxaa Charles Finney, Dwight L. Moody, Billy Sunday, Billy Graham, Oral Roberts, iyo qaar kale oo badan ugu diray jihada cidlada? Kaysar baa. Markii Ilaah nebi diraa, Kaysar baa mar walba halkaas jooga si uu u silciyo Erayga. Mid baa u qaata qadarin la'aanta; mid kalena wuxuu yidhaahdaa, “Waa xagjirnimo.” Laakiin xoogga ka dambeeya waa Kaysar. Saddex qolo oo waaweyn ayaa had iyo goor Erayga Ilaah silciya oo ka soo horjeeda: dawladda, ururka diineed, iyo ganacsiga. Kuwani waa saddex qaysar. Smith wuxuu ku adkaystay inuu yahay nebi. Wuxuu isku dayay inuu dib u soo celiyo kaniisaddii Ciise Masiix maalmaha dambe. Wuxuu isku dayay inuu gaadho wax sii fogaanaya oo ah baabtiiska Ruuxa Quduuska ah. Kaysar baa taas dib u qabtay. Waxay yidhaahdeen, “Ninkani xagjir buu yahay. Ma haysan karno.” Wuxuu ku dhammaaday jeelka, isagoo ku jiray gacanta qaysarrada sharciga, ururka diineed, iyo ganacsiga. Saddex qaysar ayaa joogay markii Erayga loo kexeeyey xabsiga. Laakiin markii Smith, “isagoo isu diyaarinaya quruxda weligeed ah, u tegey inuu la kulmo qaddarkiisa,” sidii W. W. Phelps u qoray, xidhmo daacad ah baa ka danbaysay. Waxay ku dhiseen Utah khayraadkii Brigham Young, iyo isla Kaysarradii qarnigii toban iyo sagaalaad ee Smith xidhay ayaa u taagan inay hantiilayaal ka noqdaan kaniisadda maalmaha dambe. Haddaba, Kaysar ma kacdoon baa? Maya. Isagu waa dunida. Wuxuu la socdaa nidaamka jirta ee waxyaalaha. Mar walba waa ka soo horjeedka ninka nebi ah. Laakiin Eraygu had iyo goor wuu guulaystaa. Kaysarradii maalmihii Smith waxay ku baxeen boodhka taariikhda. Joseph Smithna wuxuu ku jiraa ammaanta weligeed ah, wuuna soo sara kici doonaa marka Rabbigu yimaado.

Xaqiiqada ah in aayadda lix iyo tobnaad ay matalayso sharciga Axadda, sida ay aayadda laba iyo labaatanaaduna u matalayso—waxay ku khasbaysaa in labada aayadood la is dul saaro. Uriah Smith wuxuu ka faallooda aayadda saddex iyo labaatanaad, wuxuuna sharxayaa sababta ay u matalayso taariikh dib uga sii bilaabatay taariikhda aayadihii ka horreeyey, halkii ay ka matali lahayd taariikh si toos ah u daba socota iskutallaabta aayadda laba iyo labaatanaad.

“AAYADDA 23. Oo markii axdi lala dhigo isaga, khiyaano ayuu ku dhaqmi doonaa; waayo, wuu soo kici doonaa, oo wuxuu ku xoogaysan doonaa dad yar.”

“Isaga’ axdiga halkan laga hadlayo lala galay, waa inuu ahaadaa isla awooddii ahayd mawduuca waxsii sheegista tan iyo aayadda 14aad; iyo in tani tahay awoodda Roomaanka waxaa si aan muran lahayn u caddaynaya rumoobidda waxsii sheegista ee saddex nin, sida hore loo xusay, kuwaas oo si isdaba joog ah uga talinayey Boqortooyadii Roomaanka; kuwaas oo kala ah, Julius, Augustus, iyo Tiberius Caesar. Kii ugu horreeyey, markii uu si guul leh ugu soo noqday qalcaddii dalkiisa, wuu turunturooday oo dhacay, lamana helin. Aayadda 19. Kii labaad wuxuu ahaa ururiye cashuureed; wuxuuna ku talinayey ammaanta boqortooyada, mana uu dhiman cadho ama dagaal midna, balse si nabad ah ayuu ugu dhintay sariirtiisa. Aayadda 20. Kii saddexaadna wuxuu ahaa nin khiyaanoole ah, kana mid ahaa kuwa ugu liita dabecad ahaan. Wuxuu boqortooyada ku qabsaday si nabdoon, hase yeeshee xukunkiisii iyo noloshiisiiiba rabshad ayaa lagu soo afjaray. Oo intii uu talinayey ayaa Amiirkii axdiga, Ciise reer Naasared, lagu dilay iskutallaabta dusheeda. Aayadaha 21, 22. Masiixu mar dambe lama jebin karo ama dhimasho looma gelin karo; sidaa darteed dowlad kale gudaheeda, iyo waqti kale toona, lagama heli karo rumoobidda dhacdooyinkan. Qaar waxay isku dayaan inay aayadahan ku dabaqaan Antiochus, oo ka dhigaan mid ka mid ah wadaaddadii sare ee Yuhuudda amiirka axdiga, in kasta oo aan weligood sidaas loogu yeedhin. Tani waa isla nooca sababaynta ee ku dedaasha inay xukunkii Antiochus ka dhigto rumoobidda geeska yar ee Daanyeel 8; waxaana loo soo bandhigaa isla ujeeddo taas oo ah, in la jebiyo silsiladda weyn ee caddaynta ee lagu muujiyo in caqiidada Imaatinka ay tahay caqiidada Kitaabka Quduuska ah, iyo in Masiixu haatan albaabka joogo. Laakiin caddaynta lama burburin karo; silsiladdana lama jebin karo.”

“Markuu nebigu innaga soo dhex mariyey dhacdooyinkii cilmaaniyiinta ahaa ee boqortooyada ilaa dhammaadka toddobaatanka toddobaad, aayadda 23aadna wuxuu dib noogu celinayaa wakhtigii ay Roomaanku si toos ah ula xidhiidheen dadka Ilaah iyagoo maraya heshiiskii Yuhuudda, sannadkii 161 BC; halkaas oo markaas naloo sii gelinayo saf toosan oo dhacdooyin ah ilaa guusha ugu dambaysa ee kaniisadda, iyo aasaasidda boqortooyada weligeed ah ee Ilaah. Yuhuuddu, iyagoo si daran ay u dulminayeen boqorradii Suuriya, waxay ergo u direen Rooma si ay gargaar uga dalbaan Roomaanka, oo ay isu raaciyaan ‘heshiis saaxiibtinimo iyo isbahaysi ay la galaan.’ 1 Mac.8; Prideaux, II, 234; Antiquities-ka Josephus, kitaabka 12aad, cutubka 10aad, qaybta 6aad. Roomaanku waxay dhegaysteen codsigii Yuhuudda, waxayna siiyeen amar ku qoran erayadan:—”

“Go’aankii golaha sare ee ku saabsanaa axdi gargaar iyo saaxiibtinnimo oo lala yeesho quruunta Yuhuudda. Ma bannaana qof kasta oo ka amar qaata Roomaanka inuu dagaal la galo quruunta Yuhuudda, ama inuu caawiyo kuwa sidaas yeela, ha noqoto inuu u diro hadhuudh,

ama maraakiib, ama lacag; oo haddii weerar lagu qaado Yuhuudda, Roomaanku ha u gargaaraan intii ay awoodaan; oo haddana, haddii weerar lagu qaado Roomaanka, Yuhuuddu ha u gargaaraan. Oo haddii Yuhuuddu doonayaan inay wax ku daraan, ama wax ka dhimaan, axdigan gargaarka, taas ha lagu sameeyo oggolaanshaha guud ee Roomaanka. Oo wax kasta oo sidaas loogu darana, ha lahaadaan awood sharciyeed.’ ‘Go’aankan,’ ayuu Yuusufuus leeyahay, ‘waxaa qoray Eupolemus ina Yooxanaa, iyo Yaason ina Elecaasar, markii Yuudas uu ahaa wadaadka sare ee quruunta, Simoonna, walaalkiis, uu ahaa taliyaha ciidanka. Oo kanu wuxuu ahaa axdigii ugu horreeyey ee Roomaanku la galeen Yuhuudda, waxaana loo maamulay sidan.’”

“Waqtigan reer Rooma waxay ahaayeen qoom yar, oo waxay bilaabeen inay ku dhaqmaan khiyaano, ama xeeladnimo, sida eraygu tilmaamayo. Oo halkii ka bilaabmaysay ayay kor ugu kaceen si joogto ah oo degdeg ah ilaa heerka awoodda ee ay dabadeed gaadheen.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 270, 271.

Ma aha oo keliya in iskutallaabta aayadda laba iyo labaatanaad ay ku soo afjarto sadar astaan leh oo isla astaantaasi ay sidoo kale taallo bilowga sadarka, balse aayadda xigtuna waxay dib ugu noqotaa taariikhda ka horraysay iskutallaabta, qiyaastii soddon sano ka dib Panium iyo qiyaastii boqol sano ka hor intii Rooma qabsatay Yerusaaalem. Calaamadda jidka ee axdigii Yuhuudda oo Smith halkan ku tilmaamayo 161 BC, waxa horseedayaal kale ku tilmaameen 158 BC. Qodobka aan halkan diiradda saarayo sida weyn ma aha taariikhda, balse waa in aayadaha lix iyo tobnaad ilaa laba iyo labaatanaad ay metelaan sadar taariikh nebiyadeed ah oo sharciga Axadda uu yahay labadaba alfa iyo omega ee sadarka. Markaas, marka la soo bandhigo sadarka aayadda lix iyo tobnaad ilaa laba iyo labaatanaad, aayadda saddex iyo labaatanaad waxay ku celisaa oo ku ballaarisaa taariikhda ku jirta sadarka aayadaha lix iyo tobnaad ilaa laba iyo labaatanaad. Sadarka nebiyadeed ee taariikhda ee ay metelayso aayadda saddex iyo labaatanaad waa taariikhda Makkabiyiinta, taariikhda Makkabiyiintuna waa isbarbar-yaal dhammaystiran oo la leh taariikhda Maraykanka.

Laba Boqortooyo

Makkabiyiintu waxay ka dhigan yihiin kacdoon ka dhan ah boqortooyadii Seleucid oo bilaabmay intii lagu jiray xukunkii Antiochus Epiphanes. Kacdoonku wuxuu ka soo horjeeday boqortooyadii woqooyi ee Seleucid, wuxuuna ku dhammaaday guul horseeday mid ka mid ah laba abtirsiin-boqoreed oo Yahuudi ah muddadaas, taas oo ugu dambayntii keentay burburkii Yerusaaalem sannadkii 70 AD. Abtirsiin-boqoreedkii kowaad wuxuu ahaa Hasmonean, kii labaadna wuxuu ahaa Herodian. Abtirsiin-boqoreedka Herodian wuxuu ahaa dowladdii labaad ee Yahuudda ka dib samatabbixintii laga helay boqortooyadii woqooyi ee Seleucid. Waxay si toos ah ugu xidhnayd nidaamkii Roomaanka, halka abtirsiin-boqoreedkii ka horreeyay ee Hasmonean uu asalkiisu ahaa Yahuudi. Abtirsiin-boqoreedka Hasmonean wuxuu bilaabmay 141 BC, sannadkii 37 BC-na waxaa bilaabmay abtirsiin-boqoreedka Herodian, kaas oo socday ilaa 70 AD.

Boqortooyoinku waxay matalaan xukunkii Yahuudiya, oo ahayd dhulkii ammaanta lahaa ee qadiimiga ahaa oo suugaan ahaan dhab ah. Kacdoonkii Makkabiyiintu wuxuu socday 167 ilaa 160 BC. Sannadkii 164 BC Makkabiyiintu waxay Antiochus Epiphanes ka saareen Yerusaaalem,

waxayna nadiifiyeen oo mar kale quduus uga dhigeen macbudkii ka dib markii Antiochus uu nijaaseeyey; hase ahaatee, ma ahayn ilaa 141 BC in awooddii waqooyi ee Seleucid si buuxda loo jabiyey oo boqortooyadii Hasmonean ay billowday.

Boqortooyada Herodos waa fure u ah xariiqdan, waayo Herodoskii Weynaa ayaa amray in la laayo dhallaankii xilligii dhalashada Ciise, wiilkiisuna wuxuu talinayey markii Ciise dhintay. Herodoskii Weynaa wuxuu ahaa aabbaha, wuxuuna ahaa boqor ka talinayey Yahuudiya, laakiinse wiilkiisu wuxuu ahaa oo keliya tetrarkh, taasoo ka dhigan inuu ahaa taliye xukuma rubuc ka mid ah boqortooyada, sida guddoomiye ka badan boqor. Taas aawadeed ayuu u waayey awooddii ku khasbi lahayd inuu la xiriiro Bilaatos si Masiixa loo iskutallaabta saaro. Dhalashada Ciise waxay ahayd “wakhtiga ugu dambaysta” ee nebinnimo ee xariiqdiisa waxsii sheegidda, dhimashadiisuna waxay matalaysaa sharciga Axadda. Herodoskii ugu horreeyey wuxuu matalaa 1989, Herodoskii ugu dambeeyana waa sharciga Axadda. Herodos aabbaha ah ilaa Herodos wiilka ah waa xariiqda nebinnimo ee Masiixa.

Safkii Maccabiyiintu wuxuu ku bilaabmaa kacdoon guulaystay oo ka dhan ah boqor woqooyi ah oo Yuhuudda ku khasbay dhaqamadiisii Giriigga, hiddihiisii iyo weliba diintii Giriigga. Bilowgii boqortooyada Hasmonean wuxuu matalayey 1798. Maxaa sidaas u ah, baad weydiin kartaa? Haddii mid ka mid ah boqortooyoyinku ka bilaabmo “wakhtiga dhammaadka” ee nebiyadeed, sida ay ahayd boqortooyadii Herodos markuu Masiixu dhashay, markaas boqortooyada kale, sida lagama maarmaanka nebiyadeed ah, waa inay lahaato isla bilowgaas. Labada boqortooyooduba waxay ku bilaabmaan wakhti dhammaad, marka aynu dhalashadii Masiixa u dabaqno inay tahay “wakhtiga dhammaadka”; laakiin nacasyadu weligood ma arkaan iftiinka la furfuray ee la xidhiidha wakhtiga dhammaadka.

Sidayada, sida ku dhacday maalmaha Masiixa, waxaa dhici karta in Qorniinka si qaldan loo akhriyo ama loo fasiro. Haddii Yuhuuddu Qorniinka ku darsheen qalbiyo daacad ah oo tukasho leh, baadhitaankoodu waxaa lagu abaalmarin lahaa aqoon run ah oo ku saabsan wakhtiga, oo aan wakhtiga oo keliya ahayn, laakiin sidoo kale habka muuqashadii Masiixa. Muuqashadii labaad ee Masiixa ee ammaanta badnayd uma ay nisbaynteen imaadkiisii kowaad. Waxay haysteen markhaatifurkii Daanyeel; waxay haysteen markhaatifurkii Ishacyaah iyo nebiyadii kale; waxay haysteen waxbariddii Muuse; oo halkan waxaa joogay Masiixu isaga oo dhexdooda ku sugan, haddana waxay baadhayeen Qorniinka si ay daliil uga helaan imaatinkiisa. Oo waxay Masiixa ku samaynaayeen isla waxyaalihii laga sii sheegay inay isaga ku samayn doonaan. Aad bay u indho beeleen, sidaas darteedna ma ay garanayn waxay samaynaayeen.

“Kuwo badanna waxay maanta samaynaayaan isla waxyaalihii, sannadka 1897, maxaa yeelay ma ayan helin waayo-aragnimo ku saabsan farriimaha imtixaanka ah ee ku jira farriimaha malaa’igta kowaad, tan labaad, iyo tan saddexaad. Waxaa jira kuwo Qorniinka baadhaya si ay caddayn ugu helaan in farriimahani weli mustaqbalka yaalliin. Waxay isu geeyaan runnimada farriimaha, laakiin waxay ku guuldaraystaan inay siiyaan meeshooda saxda ah ee taariikhda wax sii sheegidda. Sidaa darteed kuwaasu waxay khatar ugu jiraan inay dadka marin habaabiyaan marka la joogo meelaynta farriimaha. Ma arkaan mana fahmaan wakhtiga dhammaadka, ama goorta la meelaynayo farriimaha. Maalinta Ilaah way imanaysaa iyadoo

tallaabo qarsoodi ah ku soo socota; laakiin ragga loo haysto inay caqli badan yihiin oo waaweyn waxay ku hadaaqayaan ‘Tacliinta Sare.’ Iyagu ma yaqaannaan calaamooyinka imaatinka Masiixa, ama dhammaadka dunida.” Paulson Collection, 423, 424.

In dhalashada Masiixa loo aqoonsado inay tahay “wakhtiga dhammaadka,” sidaas darteedna ay tahay furaha lagu soo gelinayo xariiqda Makkabiinta gudaha duruufaha runta hadda jirta ee maalmaha ugu dambeeya, waxay Masiixa ka dhigaysaa udub-dhexaadka dhabta ah ee tuducan, taas oo iyaduna caddayn u ah in adeegsigani sax yahay.

Silsiladda Makkabiyiintu waxay tusaale u tahay dalka ammaanta leh ee ruuxiga ah, tusaalahuna wuxuu ka bilaabmaa xilli ay muwaadiniinta dalka ammaanta leh ka go’aan xukunkii siyaasadeed iyo kii diineed ee boqorka woqooyi. Kacdoonkii Makkabiyiinta ee horseeday boqortooyadii Xasmooniyiinta wuxuu u taagan yahay 1776, kacdoonkii ka dhanka ahaa boqorka woqooyi ee ay Makkabiyiintu fuliyeenna wuxuu u taagnaa Dagaalkii Kacaanka. Labaatanka iyo laba sannadood ee 1776 ilaa 1798 waxay u taagan yihiin fallaagadii Makkabiyiinta ee horseeday boqortooyadii Xasmooniyiinta xilligii dhammaadka ee 1798, taas oo sii socotay ilaa ay boqortooyadii Herodos ka bilaabatay xilligii dhammaadka ee 1989. Boqortooyadii Herodosna way sii jirtay ilaa burburkii Yerusaaalem ee 70 AD.

Waxa muhiim ah in lagu garto xariiqdan taariikheed waa laba arrimood; waa tusaale ka bixinaya dalkii ammaanta lahaa ee qadiimiga ahaa oo astaan u ah dalka ammaanta leh ee casriga ah, waxayna ka bilaabataa xariiq taariikheed ka soo bilaabmaysa aayadda lix iyo tobnaad, halkaas oo Rooma markii ugu horraysay qabsato dalka ammaanta leh, sidaasna ku caddaynaysa mawduuca ugu weyn ee xariiqda. Xariiqda ka bilaabmaysa aayadda lix iyo tobnaad ilaa aayadda laba iyo labaatanaad waxay metelaysaa dalka ammaanta leh, macnaha guud ee ay ku jirtaana waa sharciga Axadda ee dhawaan iman doona. Xariiqdu sidoo kale waxay metelaysaa labada dabaqadood ee caabudayaasha ah ee saameeya labada dowladood ee boqortooyo-dhaxalka ah. Sadduqiintu way ka yara tiro badnaayeen, hase yeeshee guud ahaan waxay maamulayeen nidaamyada diimeed iyo siyaasadeed ee Yuhuudda labadii xilli ee boqortooyo-dhaxalka. Nidaamka diimeed waxaa maamulayey wadaadnimada, wadaadnimadaasna waxa iyaduna saameyn ku lahaa Sadduqiinta iyo Farrisiintuba. Dowladihii Hasmonaan iyo Herodian labadaba waxaa saameyn ku lahaa Farrisiinta iyo Sadduqiinta, labada boqortooyo-dhaxalka waxay metelaan dawladda Maraykanka laga bilaabo 1798 ilaa sharciga Axadda.

Farrisiinta iyo Saduqiinta waxay metelaan laba kooxood oo aragtiyo siyaasadeed leh oo lagu kala garto mowqifkooda ku saabsan arrinta addoonsiga. Dimuqraadiyiintu waxay taageersan yihiin addoonsiga, Jamhuuriyiintuna way ka soo horjeedaan; labaduba waxayna wada falgalaan hab-dhiska siyaasadeed ee dawladda dastuuriga ah ee Maraykanka. Dawladdaas waa bahalka dhulka ee Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad, taariikhda dibaddeed ee bahalka dhulkana waxaa metela geeskiisa jamhuuriga ah. Taariikhda gudaha waxaa metela geeska Protestant-ka. Geesaha waxaa lagu kala soocay bahalka dushiisa, waayo bahalku waa Dastuurka kala sooca geeska dawladda iyo geeska kaniisadda, hase ahaatee waxay taariikhda ku dhex socdaan iyagoo wada jira. Geeska jamhuuriga ahi wuxuu leeyahay laba saameynood oo midkood u hiiliyo ama uga soo horjeedo addoonsiga. Geeska Protestant-kuna wuxuu leeyahay laba saameynood oo midkood u

hiiliyo Sabtida maalinta toddobaad ama maalinta koowaad ee qorraxda.

Qiyaastii soddon sano ka dib dagaalkii Panium, Maccabiiyiintu waxay taariikhda Maraykanka ku calaamadiyaan boqortooyada lixaad ee waxsii-sheegista Kitaabka Quduuska ah. Dabadeed, qiyaastii qarni ka dib, aayadda lix iyo tobnaad ayaa rumoobaysa markii Yerusaaalem la qabsado, taas oo astaan u ah iskutallaabta. Yahuudiya waa tan labaad ee saddexda caqabaddood ee Rooma hoos u dhigto intay dunida gacanta ku dhigeeyso. Jeneraal Pompey wuxuu qabsaday Suuriya sannadkii 65 BC, dabadeedna Yahuudah sannadkii 63 BC. Augustus Caesar ayaa qabsan doona caqabaddii saddexaad dagaalkii Actium sannadkii 31 BC. Taariikhdan waxaa lagu matalay khadka aayadaha lix iyo tobnaad ilaa laba iyo labaatanaad.

Markii iskutallaabta taariikhda Makkabiyiintu waxay socotay ku dhawaad laba boqol oo sannadood. Uriah Smith wuxuu tilmaamayaa in taariikhda uu matalayo axdiga lala galay Yuhuudda ee aayadda laba iyo labaatanaad ay tahay in lala waafajiyo bilow taariikheed oo dhacay ku dhawaad laba boqol oo sannadood ka hor taariikhda iskutallaabta ee aayadda laba iyo labaatanaad. Taariikhda iskutallaabta ee aayadda laba iyo labaatanaad waa in lala waafajiya aayadda lix iyo tobnaad, waayo aayadda lix iyo tobnaadna sidoo kale waa sharciga Axadda. Tani waxay ka dhigan tahay in xariiqda Makkabiyiinta, taas oo ah taariikhda dalka ammaanta leh ee Yahuudah, ay bilaabmayso si weyn ka hor sharciga Axadda ee aayadda lix iyo tobnaad.

Markaan garanno in taariikhda Millerite-ku ay tusaale u tahay taariikhda boqol iyo afartan iyo afarta kun, waxaynu waafajin karnaa wakhtiga dhammaadka ee Millerite-yada sannadkii 1798, iyo wakhtiga dhammaadka ee boqol iyo afartan iyo afarta kun sannadkii 1989. Marka aynu sidaas yeelno, waxaynu is dul saaraynaa taariikhda malaa'igtii kowaad iyo tan labaad, iyo taariikhda malaa'igta saddexaad. 1798 iyo 1989 waa calaamadaha jidka ee alfa iyo omega ee taariikhda aayadda afartanaad ee Daanyeel kow iyo toban.

Aayadda afartanaad waxay ka bilaabataa “wakhtiga dhammaadka,” taas oo si fudud loo caddayn karo inay tahay 1798; oo marka si sax ah loo fahmo, burburkii Midowgii Soofiyeeti ee 1989 wuxuu rumoobiyey aayadda afartanaad, oo rumoobiddaasuna iyaduna waxay ahayd “wakhtiga dhammaadka.” Laba “wakhti oo dhammaadka ah,” oo ku wada jira hal aayad, taas oo ku jirta isla cutubka leh xariiqda Makkabiinta. Kacdoonkii Makkabiinta ee horseeday boqortooyadii Xasmoneyaanka wuxuu matalaa laba iyo labaatanka sannadood ee ka bilaabma 1776 ilaa 1798. Sannadkii 1798 boqortooyadii Xasmoneyaanka ayaa bilaabatay, boqortooyadii Herodiyankuna waxay bilaabatay 1989.

Aayadda tobnaad ee Daanyeel kow iyo tobnaad waxay tilmaamaysaa 1989, aayadda lix iyo tobnaadna waa sharciga Axadda. Xariiqda taariikhda ee ku dhex jirta aayadahaas waxay matalaysaa saddex dagaal, iyo baabba'a boqor koonfureed iyo gelitaanka Rooma ee taariikhda wax sii sheegidda. Waxa kale oo ku jira xariiqda laba boqortooyo-qoys oo astaan u ah isbeddelka dhaca marka bahalka dhulka ee Muujintii saddex iyo tobnaad, kaas oo “laba geesood u lahaa sida wan, oo” “ula hadlay sidii masduulaa.” Si isdaba-joog ah, boqortooyadii-qoyska ee ugu horraysay ee Yuhuuddu waa wanka, tan labaad ee Roomaankuna waa masduulaagii. Boqortooyadii-qoyska ee ugu horraysay waxay ahayd Yuhuudi, tan labaadna waxay ahayd Roomaan. Hadday Yuhuudi

tahay ama Roomaan, bahalkii dhulku wuxuu lahaa laba geesood.

Boqortooyada Yuhuuddu waxay matashaa geeska Protestant-ka, boqortooyada Roomaankuna waxay matashaa geeska Jamhuuriga. Labada geesba sidoo kale waxay leeyihiin kala-qaybin nebiyadeed oo laba ah. Sadukiinta iyo Farrisiintu waxay bixiyaan qaab-dhismeedka Dimuqraadiyiintii addoonsiga taageersanaa marka loo eego Jamhuuriyiintii addoonsiga diidanaa; iyagoo isla mar ahaantaana matalaya kala-qaybin laba-geesood ah oo bikradaha nacasyada ah marka loo eego bikradaha xigmadda leh. Farrisiinta, iyagoo ah bikrado nacasyo ah, waxaa la sifeynayaa niyad-jabkii kowaad, Sadukiintana waxaa la sifeynayaa nadiifintii labaad ee macbudka. Farrisiintu, sida kiniisadda Sardis oo kale, waxay qirteen inay leeyihiin magac nololeed, laakiin way dhinteen, waxaana marka hore la sifeynayaa iyaga; dabadeedna Sadukiinta oo diiday xoogga Ilaah, waxay diideen xoogga iyo farriinta Qaylada Habeenbadhka. Sadukiintu waa dadka axdiga ee la dhaafayo; Sadukiintu waa kuwa ku qanacsan dareennada shucuur wanaagsan.

Imaatinka Masiixa, sida lagu dhawaaqay farriintii malaa'igta kowaad, waxaa la fahmay in lagu matalay imaatinka arooska. Dib-u-habayntii baahsanayd ee ka dhalatay ku dhawaaqidda imaatinkiisa dhow waxay u dhigantay bixitaankii bikradaha. Masaalkan, sida kan Matayos 24 ku qoran, waxaa lagu matalay laba kooxood. Dhammaantood waxay qaateen laambadahoodii, Kitaabka Quduuska ah, oo iftiinkiisana way ku soo bexeen inay arooska ka hortagaan. Laakiin intii “nacasnimada lahayd waxay qaateen laambadahoodii, saliidna lama ay qaadan,” “kuwa xigmadda lahaydse waxay saliid ku qaateen weelahoodii iyagoo wata laambadahoodii.” Kooxdan dambena waxay heshay nimcada Ilaah, taas oo ah awoodda Ruuxa Quduuska ah ee dib u dhasha siinaysa oo iftiiminaysa, taasoo Eraygiisa ka dhigta laambad cagaha u iftiimisa iyo nuur jidka u iftiimiya. Iyagoo cabsida Ilaah ku jira ayay Qorniinnada u baranayeen inay runta ogaadaan, waxayna si daacad ah u doonayeen daahirnimo qalbiga iyo nolosha ah. Kuwani waxay lahaayeen waayo-aragnimo shakhsiyeed, iyo iimaan Ilaah iyo Eraygiisa ku qotoma, kaas oo niyad-jab iyo dib-u-dhac midna aanay ridi karin. Kuwo kalena “waxay qaateen laambadahoodii, saliidna lama ay qaadan.” Waxay ku dhaqaaqeen kicitaan dareen ah. Farriintaas culus ayaa cabsi gelisay, hase ahaatee waxay ku tiirsanaayeen iimaanka walaalahood, iyagoo ku qanacsan iftiinka liita ee dareennada wanaagsan, iyagoo aan lahayn faham qoto dheer oo runta ah ama shaqada runta ah ee nimcada ee qalbiga ka dhacda. Kuwani waxay u soo bexeen inay Rabbiga ka hortagaan, iyagoo rajo buuxda ka qaba abaalgud degdeg ah; laakiin uma ay diyaarsanayn dib-u-dhac iyo niyad-jab. Markii imtixaannadu yimaadeen, iimaankoodii wuu daciifay, laambadahoodiina si daciif ah ayay u gubteen.” Murankii Weynaa, 393.

Hadday tahay siyaasad ama diineedba, labadaas dabaqadoodba waxay ku midoobaan inay ka gees noqdaan kuwa xigmadda leh marka dhibaataadu gaadho saqda dhexe. Tan markii la yidhi, waxaan maqaalka ku bilownay annagoo soo qaadayna qodobka ah inaan aayadda afar iyo tobnaad ku dabaqayo anigoo ku salaynaya meelaynteeda ku jirta socodka aayadaha, taasoo ka hor imanaysa isku xigxiga taariikheed ee ay aayaduhu matalayaan. Waxaan caqligaas u adeegsanayaa si waafaqsan meelaynta aayadda saddex iyo labaatanaad. Meelaynta calaamad-marintu waa inay la jaanqaaddaa rumoobiddeeda taariikheed. Isbahaysigii ay Yuhuuddu la galeen Rooma xilligii Makkabiinta ayaa qeexay meesha aayadda lagu dabaqi doono. “Tuugada” ku xusan aayadda afar

iyo tobnaad, kuwaas oo dhidibada u taagay riyada, waxay sidaas sameeyeen 200 BC, isla sannadkii dagaalkii Panium; hase ahaatee, dagaalka iyo tuugadu waa laba calaamadood oo kala duwan.

“Tuugadu” waxay qayb ka noqdaan qisada, ma aha in la dhiso xiriir toos ah oo la leh taariikhda dagaalkii Panium, balse waa in la aqoonsado xiriirka ay la sameeyeen taliyihii Masar ee daciifka ahaa, oo shan jirka ahaa, kaas oo ku sigtay in Antiochus ka adkaado. Ma ay doonayn carqalad ku timaadda soo dejinta sarreenka Masar ee loo gelin jiray Boqortooyada Roomaanka. Xiriirka nebiyaysan ee u dhexeeya Rooma iyo boqorkii Masar ee nuglaa ee shanta jirka ahaa ayaa ah mawduuca aayadda. Faragelintaas waxay aqoonsanaysaa wixii ka dambeeya burburka ka dhasha isku dayga Putin ee ah inuu ku daro hoos-geynta kaniisadda Yukrayn kaniisadda Ruushka sidii ay hore ahaan jirtay, ka hor 1989. Isku daygaasi wuxuu bilaabaa baaba’ a tartiib-tartiibka ah ee boqortooyadiisa koonfureed, oo marka Putin dhinto sidii Ptolemy u dhintay, ama si uun loo masaafuriyo sidii Cusiyaah iyo Napoleon loo masaafuriyey, waxaa si nebiyaysan xilka looga qaadaa, dabadeedna boqortooyadiisa waxaa maamula taxane hoggaamiyeyaal ka tayo yar. Markaas, wakhtiga boqorka shanta jirka ah, Rooma baadarigu way soo faragelisaa si ay u ilaaliso danahaheeda, kuwaas oo ah kaniisadda Yukrayn.

Baabtiisku dhinac kama raacayso Ortodoksiyadda Ruushka ama tan Yukrayn; waxay dhinac kasta u ciyaaraysaa si ay dhammaan ururrada diimeed ugu keento hoos maamulka iyada, sida lagu matalay Ishacyaah afar.

Oo maalintaas toddoba dumar ah ayaa nin keliya qabsan doona, iyadoo leh, Annagu kibistayada ayaannu cuni doonnaa, dharkayagana ayaannu xidhan doonnaa; magacaaga oo keliya ha naloogu yeedho, si ceebtayada nalaga qaado. Oo maalintaas laanta Rabbigu waxay ahaan doontaa qurux iyo ammaan; midhaha dhulkuna waxay u ahaan doonaan wanaag iyo bilic kuwa ka baxsaday reer binu Israa’iil. Oo waxay noqon doontaa in kii Siyoon ku hadha, iyo kii Yerusaaalem ku sii hadha, loogu yeedhi doono quduus, kuwaasoo ah mid kasta oo ka mid ah kuwa Yerusaaalem loogu qoray kuwa nool. Ishacyaah 4:1–3.

Baabnimadu waxay la wareegtaa xukunka dhammaan ururrada diineed, oo lagu metelay toddoba dumar ah, taasoo loola jeedo dhammaan kaniisadaha. Toddobadaas kaniisadood waxay doonayaan in loogu yeedho katoolik, taasoo macnaheedu yahay caalami, waxaana si cad loo arkaa inayan ahayn dadka Ilaah, waayo waxay damacsan yihiin inay xidhaan dharkooda u gaarka ah. Midaynta dhammaan ururrada diineed ee doonaya inay xidhaan dharkooda bini-aadannimo waxay dhacdaa wakhtiga kuwa ku jira “Yerusaaalem loogu yeedhi doono quduus,” taasoo ah marka laanta Rabbigu isu beddesho dad La’odosiya ah oo noqda Filadelfiya, halkaas oo baabnimadu ka noqoto madaxa dhammaan ururrada diineed isla wakhtigaas oo iyadana sidoo kale laga dhigi doono madaxa hay’adaha siyaasadeed.

Sannadkii 1989, kaniisadda Yukrayn waxay ahayd astaan u ah boqorka woqooyi oo xaaqaya Midowgii Soofiyeeti, Putinna wuxuu doonan doonaa inuu soo celiyo xiriirkii hore ee is-hoosaysiinta, wuxuuna qaadi doonaa baras fooddiisa ku yaal oo bilaabi doonaa silcin ka dhan ah diinta diiday dalabkiisa. Silcintaasu waxay ka dhacday qaranimadii Ptolemy laftiisa, magaalada Iskandariya, sidaas darteed kaniisadaha ku dhex jira Ruushka ee Rooma saameysay waxay noqon doonaan bartilmaameedka Putin, iyo dhammaadkiisaba. Sida Trump isu diyaarinayo dagaalkii

Panium, xiriirkiisa furan ee uu la leeyahay ilaaliyaha boqorka ilmada ah ee Masar ee tabarta daran waxaa la aqoonsanayaa sannadka 2025. Awooddii Roomaanka ee sannadkii 200 BC ilaalinaysay boqorka ilmada ah ee Masar, markaas ma ilaalin doonto boqorka ilmada ah. Iyadu waxay gacan ka geysan doontaa dhammaadka boqorka ilmada ah. Rooma oo ah ilaaliyaha Masar sannadkii 200 BC, waxay ka dhigan tahay Rooma oo ah baabbi'iyaha Masar dagaalkii Panium.

Milleriyaanta

Milleriyaantu ma ay arkin saddex quwadood oo Roomaan ah; waxay arkeen laba keliya, hase ahaatee runtu waxay ahayd run sidaas oo kale. Mantiqiga nebiyadeed ee Antiochus oo astaan ahaan loo adeegsaday ayaa inoo saamaxaya inaan aayadda afar iyo tobnaad ku dabaqno taariikh ka horraysa aayadda shan iyo tobnaad, in kastoo taariikhdii markii hore aayadahaas rumoowisay ay labada aayadoodba, afar iyo tobnaad iyo shan iyo tobnaad, dhigtay sannadkii 200 BC. Waxaan ku doodayaa in aayadda lix iyo tobnaad tahay sharciga Axadda ee dhawaan imanaya, iyo in aayadda afar iyo tobnaad ahayd 2025, halka aayadda shan iyo tobnaad ay tahay dagaalka Panium ee weli mustaqbalka ah. Antiochus wuxuu caddaynayaa in saddexda dagaal ay yihiin hal xariiq oo nebiyadeed, waayo isagu wuxuu joogaa dhammaan saddexda dagaal; laakiin sidoo kale wuxuu caddaynayaa sheegashada aan adkaynayo, taas oo ah in adeegsiga aayadahan ee maalmaha ugu dambeeya, marka si qumman loo kala qaybiyo iyadoo la raacayo habka xariiq dul xariiq.

Antiyokhus wuxuu joogay dhammaan saddexdii dagaal, oo maalmaha dambe wuxuu matalaa awoodda wakiilka ee baabacyada sannadihii 1989 (Reagan iyo Maraykanka), 2014 (Zelenskyy iyo Yukrayn), ka dibna dagaalkii Panium wuxuu ku yahay isla awooddii wakiilka ahayd ee 1989, waayo Ciise had iyo goor dhammaadka ayuu ku matalaa bilowga. Ronald Reagan waa dhintay oo waa la aasay, sidaas darteed markhaatiga taariikhiga ah ee Antiyokhus waa sax marka loo eego fahamka Millerite-ka, hase yeeshee wuxuu ku xiran yahay xeerarka maamula adeegsiga “line upon line.” Awoodda ugu dambaysa ee wakiilka baabacyada ee aayadaha ku jirtaa waa Trump, inkasta oo taariikh ahaan Antiyokhus uu joogay dhammaan saddexda dagaal. Si aayadda saddex iyo tobnaad loo oofiyo, Trump waxay ahayd inuu lumiya doorashadii labaad, waayo aayadda saddex iyo tobnaad wuxuu “soo noqdaa,” isagoo ka sii xoog badan sidii hore, xoog ku filan inuu rasaas dhegta kaga dhaco, taas oo, la jirta suulka midigta iyo farta weyn ee cagta midig, ahayd waxa dhiig lagu subki jiray markii wadaaddada la subki jiray.

Reagan wuxuu ahaa nooc sii-sheegid u ah Trump, waayo Reagan waa kii ugu horreeyey siddeedda madaxweyne ee ugu dambaysa tan iyo wakhtiga dhammaadka ee 1989. Lincoln wuxuu ahaa nooc sii-sheegid u ah Trump, waayo isagu wuxuu ahaa madaxweynihii Jamhuuriga ee ugu horreeyey. Lincoln waxaa dilay Dimuqraadiyiin addoonsiga taageersanaa oo isbahaysi la ahaa Rooma, labadaba Ronald Reagan iyo dhiggiisii baabawnimo, John Paul II, waxayna ka badbaadeen isku-dayo dil. Trump waxaa siyaasad ahaan loo dilay 2020, iyada oo doorashadii la xaday ay ahayd rumoobidii Muujintii kow iyo toban, aayadda toddobaad, dabadeedna 2024 ayuu soo sara kacay isagoo rumoobay aayadda kow iyo tobnaad.

Oo markay dhammeeyaan markhaatifurkooda, bahalka yaamayska gunta daran ka soo baxayaa wuxuu la diriri doonaa iyaga, wuuna ka adkaan doonaa, wuuna dili doonaa. ... Oo saddex

maalmood iyo badh dabadeed Ruuxa nolosha oo xagga Ilaah ka yimid ayaa galay iyaga, markaasay cagahooda ku istaageen; cabsi weynina waxay ku dhacday kuwii arkay. Muujintii 11:7, 11.

Sarakicidda Trump waxay ahayd “soo-noqoshadiisii” ee aayadda saddex iyo tobnaad, waxayna sidoo kale bixisay isbarbar-dhigga sifo ka mid ah Rooma, waayo Rooma waa “kan siddeedaad oo ka mid ah toddobada,” Trumna waa sawirka Rooma.

Oo bahalkii jiray oo aan hadda jirin, isaguna waa kii siddeedaad, oo wuxuu ka mid yahay toddobadii, oo wuxuu ku dhacayaa halaag. Muujintii 17:11.

Xilliga labaad ee Trump waxay ka dhigaysaa isaga madaxweynihii siddeedaad tan iyo Reagan, oo maadaama uu sidoo kale ahaa kii lixaad, Trump, isagoo la jaanqaadaya baabbanimada, waa “kan siddeedaad, kaas oo ka mid ah toddobada.” Siddeed waa astaanta sarakicidda, taas oo adkaynaysa in isaga, isagoo ah ekaanta baabbanimada, ay ahayd inuu yeesho nabar dhimasho keena oo bogsaday si uu “u soo noqdo.”

Oo waxaan arkay mid ka mid ah madaxyadiisii oo u ekaa mid dhimasho loo dhaawacay; oo nabarkiisii dilaaga ahaa waa la bogsiiyey; oo dunida oo dhammu waxay la yaabtay bahalka dabadiis. Muujintii 13:3.

Markii nabarkii dhimashada lahaa bogsado, dunidu waxay “la yaabtaa bahalka dabadiis,” oo markii Trump loo soo sara kiciyey sidii kan siddeedaad oo ka mid ah toddobadii sannadka 2024, isagu “wuu soo noqday,” dunida oo dhammuna way la yaabtay dabadiis.

Oo saddex maalmood iyo badh ka dibna ruuxii nolosha oo xagga Ilaah ka yimid ayaa galay iyaga, oo cagahooday ku istaageen; cabsi weynna waxay ku dhacday kuwii arkay. Oo waxay maqleen cod weyn oo samada ka leh, Kaalaya halkan sare. Oo waxay samada ugu kaceen daruur; cadaawayaashoodiina way arkeen. Muujintii 11:11, 12.

Trump “wuu soo laabtay” doorashadii 2024, dabadeedna 2025 isaga iyo baadariga Leo labadaba waa la caleema saaray. Ciise wuxuu bixiyey digniin toos ah oo caddaalad ah, qof kasta oo doonayay inuu arko.

Sidaas darteed, goortaad aragtaan karaahiyada baabba’a, oo uu nebi Daanyeel ka hadlay, iyadoo taagan meesha quduuska ah, (kii akhriyaa ha garto.) Matayos 24:15.

Markos wuxuu u yidhi si laga yaabo inay wax yar ka sii caddahay.

Laakiin goortii aad aragtaan karaahiyada baabba’a, tii nebi Daani’eel ka hadlay, oo taagan meesheedii aanay ahayn, (kii akhriyaa ha garto,) markaas kuwa Yahuudiya jooga ha u carareen buuraha. Markos 13:14.

Karaahiyada baabba’a waa Rooma marxaladihiisa saddexda ah mid kasta. Roomaankii jaahilka ahaa, Roomaankii baadariga ahaa, iyo Roomaanka casriga ah mid kastaaba waa astaan digniin u ah dadka Ilaah. Digniinta waa in la gartaa marka Rooma ku sugan yahay “meel quduus ah” ama meesha “aanay ku habboonayn” inuu joogo. Dalka sharafta leh waa dalka quduuska ah ee Qorniinka ku jira, Maraykankuna waa dalka ruuxiga ah ee sharafta leh.

Oo Rabbigu wuxuu Yahuudah uga dhaxli doonaa qaybtiisa dalka quduuska ah, oo haddana Yerusaaalem ayuu dooran doonaa. Aamus, dadow oo dhan, Rabbiga hortiiisa, waayo, wuxuu ka soo kacay rugtiisa quduuska ah. Sekaryaah 2:12, 13.

Markaad aragtaan Rooma oo taagan meesha quduuska ah, Rabbigu wuxuu Yerusaaalem u dooranayaa inay noqoto dadkiisa axdiga markii ugu dambaysay. Markii Reagan, oo ahaa kii ugu horreeyey siddeed madaxweyne, uu la sameeyey isbahaysi qarsoodi ah kan Masiixa ka gees ah ee waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, waxay taasi u taagnayd isbahaysi muuqda oo lala galay Rooma oo uu sameeyey madaxweynihii siddeedaad iyo kii ugu dambeeyey tan iyo wakhtigii dhammaadka ee 1989. Astaamaha Oomega badanaa waxay rogaan sifooyinka astaanta Alfa.

Caleemo-saarka baadariga Leo iyo Trump sannadka 2025 wuxuu muujinayaa xidhiidh furan oo u dhexeeya bahalkii badda iyo bahalkii dhulka ee Muujintii saddex iyo tobnaad. U-noqoshada isbahaysi furan oo u dhexeeya Trump iyo Leo, kaas oo uu horay u sii matalay isbahaysigii qarsoonaa ee Reagan iyo John Paul II, waxay ina ogeysiinaysaa in taageeradii boqor-ilmaha Masar ee fulisay aayadda afar iyo tobnaad sannadkii 200 BC ay ka dhigan tahay taageero la'aan maalmaha ugu dambeeya.

2025 waxa ay dhidibada u taagaysaa aragtida ama waxsii sheegidda aasaasiga ah ee dibadda, waayo waxay kor u qaadaysaa Rooma sidii digniintii Rooma oo Daanyeel ku aqoonsaday astaanta “karaahiyada baabbi’inta.” Digniinta karaahiyada baabbi’intu waxay dhacdaa ka hor halligaadda uu matalo “baabbi’in.” Go’doomintii Yerusaaalem ee hoos timid Cestius, digniinta waxaa matalayay calamadaha awoodda Rooma oo lagu taagay gudaha xayndaabyada quduuska ah ee meesha quduuska ah. Kuwii arkay, fahmay, addeecay, kana baxay magaalada ayaa la ilaaliyey markii go’doomintii dib loo bilaabay. Waxay arkeen calaamaddii digniinta Roomaanka. Masiixiyiintii ka go’ay kaniisaddii Pergamos ee tanaasushay, dabadeedna kaniisaddii Thyatira, waxay u qaxeen cidlada markay arkeen ninkii dembiga oo fadhiya macbudka Ilaah. Markhaatiyaashaasu waxay tilmaamayaan digniin ku saabsan karaahiyada baabbi’inta ee Daanyeel ka hadlay maalmaha ugu dambeeya.

Waxaan marar badan muujinnay in 1888 ay ahayd hareerayntii Cestius, iyo in gabagabada qalalaasaha sharciga Axadda ay tahay hareerayntii Titus. Hindise-sharciyeedyadii Blair ee sharciga Axadda ee 1880meeyadii, oo ay weheliyeen sharciyadii Axadda ee laga dhaqan geliyey qaar ka mid ah gobollada koonfureed intii lagu jiray 1880meeyadii, waxay ahaayeen digniintii Cestius, kuwaas oo sidoo kale calaamadeeyey xariiqda kala-soocidda ee taladii Sister White ee ku saabsaneyd ku noolaanshaha miyiga. Ka hor 1880meeyadii taladeedu waxay ahayd in mustaqbalka aan u baahan doonno inaan u guurno miyiga, laakiin ka dib 1880meeyadii ku noolaanshaha miyigu wuxuu noqday wax ay ahayd in mar hore la hirgeliyey. Calaamaddii digniinta ahayd ee Blair Bills, kuwaas oo horseeday in 1880meeyadii laga doodo calaamadda awoodda ee maamulka baabbeedka, waxay tusaale u ahayd Patriot Act xilligii 9/11, waayo malaa’igta Muujintii siddeed iyo tobnaad waxay ka muuqatay labadaas taariikhoodba.

9/11 waxay ahayd digniintii Cestius ee uu amarkiisa ku taagay meesha quduuska ah meeshii aanay ku habboonayn, waayo 9/11 sharciyadii Rooma ayaa beddelay sharciyadii Ingiriiska. Dacwadihii

Pelosi ee 2021 qodobkii habraaca caddaaladda waa la diiday, taasuna waxay u taagan tahay tallaabo kale oo loo qaaday xagga go'doomintii Titus, taas oo ku dhammaanaysa sharciga Axadda ee dhawaan imanaya ee Maraykanka. Go'doomintu waa muddo waqti ah. 1888 waxay ka hadlaysaa kacdoonka geeska Protestant-ka ee gudaha, halka 9/11 ay ka hadlayso kacdoonka geeska Jamhuuriga ee dibadda. Caleemo-saarka baadariga ee ka imanaya dalka ammaanta leh isla sannadkaas uu sidoo kale caleemo-saarmayo madaxweynihii ugu dambeeyey wuxuu u taagan yahay digniintii ugu dambaysay ee karaahiyada baabba'a oo taagan meeshii aanay ku habboonayn, wax yar ka hor dagaalkii Panium. Dagaalkii Panium wuxuu si toos ah u horseedaa sharciga Axadda iyo dagaalkii Actium, kaas oo u taagnaa caqabaddii saddexaad oo ugu dambaysay ee Roomaankii jaahilka ahaa, dabadeedna Roomaankii jaahilka ahaa wuxuu si buuxda u talinayay 360 sano iyadoo la oofinayo Daanyeel 11:24. Markuu yimaado sharciga Axadda boqortooyooyinka lixaad iyo toddobaad labadaba waxaa qabsada Rooma, dabadeedna Rooma casriga ah waxay xukuntaa hal saac oo astaan ah, ama laba iyo afartan bilood oo astaan ah.

Aayadda lix iyo tobnaad, Pompey, oo hadda ka adkaaday caqabadihii ugu horreeyey ee Roomaankii jaahilka ahaa ee Suuriya, dabadeedna wuxuu qabsadaa Yeruusaalem. Pompey wuxuu hoos u dhigaa labadii caqabadood ee ugu horreeyey ee Rooma, Augustus Caesarna wuxuu ka adkaadaa tii saddexaad ee Actium. Rooma casriga ahi waxay marka hore ka adkaataa boqorka koonfureed sannadkii 1989 iyadoo taasi tahay dhammaystirka aayadda afartan iyo sida ay tusaale ahaan u muujinayso aayadda tobnaad. Dabadeed, marka la joogo sharciga Axadda, Rooma casriga ahi waxay ka adkaataa caqabadeedii labaad iyo tii saddexaad iyada oo la marayo Maraykanka, ka dibna Qaramada Midoobayna isla markiiba waxay oggolaadaan inay boqortooyadooda siiyaan awoodda baadariga. Roomaankii jaahilka ahaa laba ayuu ku qabsaday Pompey, dabadeedna mid kale, halka Rooma baadariga ahi hal ku qabsatay 1989, dabadeedna labadeeda xigta ee aayadda lix iyo tobnaad, taas oo ah meesha Pompey lagu calaamadeeyey guushiisii labaad ee qabsasho.

Hadday ay ahayd caqabaddii saddexaad ee Actium ee Roomaankii jaahiliga ahaa, ama markii caqabaddii saddexaad—taas oo ay matalayeen Gootiyiintii laga eryay magaalada Rooma sannadkii 538—la jebiyey, marka Rooma ka adkaato caqabadda saddexaad, waxay xukuntaa si sarreeya.

Hubaal Sayidka Rabbiga ahu waxba ma sameeyo, inuusan sirtiisa u muujin addoommadiisa nebiyada mooyaane. Caamoos 3:7.

Rabbigu hubaal wuxuu bixin doonaa muujinta ugu dambaysa ee calaamadda digniinta ah ee lagu matalay karaahiyada baabba'da ee ku qoran kitaabka Daanyeel, ka hor intuuusan baabba'u iman. Calaamaddaas digniinta ahi waa isbahaysiga furan, taas oo ka soo horjeedda isbahaysigii qarsoonaa ee Reagan oo lagu metelayo sannadka 2025. Rabbigu ciqaab ma keeni doono isagoon marka hore digniin bixin, Caamoosna si aad ah ayuu u caddeeyaa waxa ay tahay muujinta qarsoon ee addoommadiisa loo sheego iyo cidda loo jeediyo.

Maqla eraygan Rabbigu idinkaga ka hadlay, dadyowga reer binu Israa'iilow, oo ku saabsan goyska oo dhan ee aan ka soo bixiyey dalkii Masar, isagoo leh, Idinka oo keliya ayaan ka dhex aqoonsaday quruumaha dhulka oo dhan; sidaas daraaddeed waxaan idiinku ciqaabi doonaa dembiyadiinna oo dhan. Caamoos 3:1, 2.

Caamoos wuxuu la hadlayaa jiilkii ugu dambeeyey ee dadka axdiga ee Ilaah doortay oo la ciqaabi doono, taas oo waafaqsan shan iyo labaatanka nin ee qorraxda u sujuudaya ee ku xusan Yexesqeel siddeed. Caamoos wuxuu soo bandhigayaa farriinta La'odikiya, taas oo ah farriinta malaa'igta saddexaad inta lagu jiro tirtiridda dembiga wakhtiga xukunka kuwa nool. Digniinta Caamoos waxay ku salaysan tahay mideynta laba kooxood.

Miyay laba qof wada socon karaan iyagoo aan isku raacsanayn? Libaaxu miyuu kaynta ka ciyi doonaa isagoo aan ugaadh lahayn? Libaax yar miyuu godkiisa ka dhawaaqi doonaa haddii uusan waxba qabsan? Shimbir miyuu dabin dhulka yaal ugu dhici karaa iyadoo aan dabin loogu dhigin? Mid miyuu dabinka dhulka uga qaadi karaa isagoo aan waxba qabin innaba? Buun miyuu magaalada ka yeedhi karaa, oo dadkuna aanay cabsan? Masiibo miyuu magaalada ka dhici karaa, oo Rabbigu aanu samayn? Caamoos 3:3–6.

Digniinta ah in laba ay wada socdaan iyagoo mid ah, waxaa lagu dejiyey macnaha dabin shimbir ka qabta dhulka. Shimbiruhu waa astaamo u taagan ururro diimeed, baabtiiskuna waa qafiska shimbir kasta oo nijaas ah oo la nacay Muujintii.

Markaasuu cod weyn ku qayliyay isagoo leh, Baabuloon tii weynayd waa dhacday, waa dhacday, oo waxay noqotay hoyga jinniyada, iyo meeshii lagu hayo ruux kasta oo wasakh ah, iyo qafiskii shimbir kasta oo nijaas ah oo la neceb yahay. Waayo, quruumaha oo dhammu waxay ka cabbeen khamriga cadhada sinooyinkeeda, oo boqorradii dhulkuna way la sinoodeen, oo baayacmushtariyadii dhulkuna waxay ku taajireen badnaanta raaxadeeda. Muujintii 18:2, 3.

Shimbir qafis ku jira waa shimbir la qabsaday, oo marka qaran sino la galo dhillada Rooma wuxuu noqdaa shimbir la qabsaday; shimbirta laga kor qaado dhammaan shimbiraha kale ee nebiyadeedna waa quwadda gurigeeda saddex-geesoodka ahi la dhisayo, oo lagu adkeeyo sharciga Axadda, meesheeda, taas oo ah Shiinaar, taas oo ah Baabuloon. Waa shimbirtii heshay nabar dhimasho leh sannadkii 1798, ama sida Sekaryaah sheegay, dabool rasaas ah lagu saaray dambiisheeda, hase ahaatee dabadeed waxaa kor u qaaday shimbiraha ruuxigaadnimada iyo Protestantnimada riddada ah.

Markaasaa malaa'igtii ila hadlaysay way soo baxday, oo waxay igu tidhi, Hadda indhahaaga kor u qaad, oo bal eeg waxa kanu yahay ee soo baxaya. Oo anna waxaan idhi, Waa maxay? Oo iyana waxay tidhi, Kanu waa eefaah soo baxaya. Oo weliba waxay tidhi, Kanu waa ekaantoodii dhulka oo dhan. Oo bal eeg, waxaa kor loo qaaday miisaan rasaas ah; oo tanuna waa naag dhex fadhida eefaahda. Oo waxay tidhi, Tanu waa xumaanta. Markaasay ku dhex tuurtay eefaahda; oo miisaankii rasaasta ayay afkeeda ku dul tuurtay. Dabadeedna indhahaygaan kor u qaaday, oo wax baan eegay, oo bal eeg, waxaa soo baxay laba naagood, oo baalashoodana dabayl baa ku jirtay; waayo, waxay lahaayeen baalal la mid ah baalasha xuurta; oo waxay eefaahdii kor ugu qaadeen dhulka iyo samada dhexdooda. Markaasaan ku idhi malaa'igtii ila hadlaysay, Kuwanu xaggee bay eefaahda u qaadayaan? Oo waxay igu tidhi, In guri loogu dhiso dalka Shincaar; oo halkaasaa lagu dhisi doonaa, oo salkeeda ayaa halkaas lagu taagi doonaa. Sekaryaah 5:5–11.

Dabinka Camaas waxay shimbirta ka qabataa dhulka, waayo waxay astaan u tahay isbahaysiga ka horreeya sharciga Axadda ee dhowaan imanaya, kaas oo shimbirta-dhulka lagu qabto; oo sida ku qoran Camaas, isbahaysigaasu waa canaan loo jeedinayo Adventism-ka La'odikiya ee Toddobaadka-Todobaad, waayo magaalada waxaa laga afuufi doonaa buun digniin ah, taas oo ay diidi doonaan inay maqlaan.

Magaalada ma buun baa laga yeedhin doonaa, oo dadkuna miyeyan cabsan doonin? Magaalada ma xumaan baa ka dhici doonta, oo Rabbiguna sow isagu ma samayn? Hubaal Rabbiga Ilaah ahu waxba ma sameeyo, ilaa uu qarsoodigiisa u muujiyo addoommadiisa nebiyada ah. Libaaxii wuu ciyey, bal yaa aan cabsan doonin? Rabbiga Ilaah ahu wuu hadlay, bal yaa aan wax sii sheegi doonin? Caamoos 3:6–8.

Libaaxa guuxayaa waa Libaaxa qabiilka Yahuudah, kaas oo matala Masiixa marka uu shaabadeeyo oo uu furo Eraygiisa nebiyadeed. Isbahaysiga furan ee 2025 waa hareerayntii Cestius, calaamadda tuugada dadka Ilaahna waa la taagay marka aad aragto laba wada socda oo aan marnaba wada jiri karin. Rooma oo isbahaysatay oo la safatay Protestantiyiinta waa hadal is burinaya, waayo Protestantinimo micnaheedu waa in laga mudaharaado Rooma.

Waxaan arrimahan sii wadi doonaa maqaalka xiga.

Aad bay u dambaysay in dabinka laga baxsado

“Oo ha la xusuusto in kibirka Rooma ku jirto in aanay marnaba isbeddelin. Mabaadi’da Gregory VII iyo Innocent III weli waa mabaadi’da Kaniisadda Kaatooligga Roomaanka. Oo hadday awoodda haysato, waxay ku dhaqmi lahayd iyaga maanta si xoog iyo ad-adayg la mid ah kii qarniyadii hore. Borotestaanku si yar bay u og yihiin waxa ay samaynaayan marka ay soo jeediyaan inay aqbalaan gargaarka Rooma ee hawsha kor-u-qaadista Axadda. Intay ku foogan yihiin dhammaystirka ujeeddadooda, Rooma waxay hiigsanaysaa inay dib u taagto awooddeeda, si ay u soo ceshato sarreyntii ay lumisay. Marka mabda’a mar keliya laga hirgeliyo Maraykanka in kaniisaddu adeegsan karto ama maamuli karto awoodda dawladda; in dhawrida waajibaadka diineed lagu khasbi karo sharciyo madani ah; marka la soo koobo, in amar-kaniisadeedka iyo amar-dawladeedku ay xukumi doonaan damiirka, markaas guusha Rooma ee dalkan waa la hubaa.”

“Ereyga Ilaah wuxuu bixiyey digniin ku saabsan khatarta soo fool leh; haddii taas dheg jalaq loo siin waayo, dunida Protestant-ka ah waxay ogaan doontaa waxa dhab ahaan ay yihiin ujeedooyinka Rooma, keliya marka ay aad u daahdo in laga baxsado dabinka. Iyadu si aamusnaan ayay ugu kortaa awood. Caqiidooyinkeeda waxay saamayn ku yeelanayaan golayaasha sharci-dejinta, kiniisadaha, iyo quluubta dadka. Waxay is dul saareysaa dhismayaasheeda dhaadheer ee waaweyn, kuwaas oo meelaha qarsoon ee gudahooda lagu soo celin doono silicdii ay hore u geysatay. Si dhuumasho ah oo aan laga shakin ayay u xoojinaysaa xooggeeda si ay u horumariso danaha iyada u gaarka ah marka la gaadho wakhtiga ay wax ku dhufan doonto. Waxa keliya ee ay doonayso waa meel ay ka faa’iidaysato, taasina durba waa la siinayaa. Dhawaan ayaynu arki doonaa, waana dareemi doonaa, waxa uu yahay ujeeddada curiyaha Roomaanka ah. Ku alla kii rumaysta oo addeeca ereyga Ilaah, sidaas darteed wuxuu mutaysan doonaa ceebayn iyo silic.” The Great Controversy, 581.

“Waxaa jira adduun ku jiifa xumaanta, khiyaanada, iyo dhalanteedka, kuna jira hooska dhimashada lafteeda,—hurda, hurda. Yaa la ildaran xanuunka nafta si ay u toosiyaan? Codkee gaadhi kara iyaga? Maskaxdayda waxaa loo qaadaa mustaqbalka marka calaamadda la bixin doono, ‘Bal eega, Aroosku waa imanayaa; u baxa inaad la kulantaan Isaga.’ Laakiin qaar baa dib u dhigi doona inay helaan saliidda lagu buuxinayo laambadahooda, oo goor dambe ayay ogaan doonaan in dabecadda, taas oo saliiddu metelayso, aan la gudbin karin. Saliiddaasu waa xaqnimada Masiixa. Waxay metelaysaa dabecad, dabecadduna lama gudbin karo. Nin qudha ma u heli karo mid kale. Mid walba waa inuu naftiisa u helo dabecad laga nadiifiyey wasakh kasta oo dembi.” Bible Echo, May 4, 1896.

“Markaan arkayay nafaha masaakiinta ah oo u dhimanaya la’aanta runta haatan taagan, halka qaar sheeganayay inay runta rumaysan yihiin ay u daynayeen inay dhintaan iyagoo ka horjoogsanaya waxyaalaha lagama maarmaanka u ah in shaqada Ilaah hore loo sii wado, aragtidaasu aad bay ii xanuujisay, waxaana malaa’igtii ka baryay inay iga fogeeyso. Waxaan arkay in markii qadiyadda Ilaah ay dalbatay qayb ka mid ah hantidooda, sidii ninkii dhallinyarada ahaa ee Ciise u yimid (Matthew 19:16–22), ay murugaysan ku tageen; iyo in dhawaan belaayada daadadka ahu ay dul mari doonto oo ay hantidooda oo dhan qaadi doonto, markaasna ay aad u daahi doonto in la huro maalka dunida, oo khasnad jannada taal la dhigto.” Early Writings, 49.

“Yahuudaa wuxuu arkay in baryootankiisii ay micne darro ahaayeen, markaasuu hoolka ka yaacay isagoo ku dhawaaqaya, Waa goor dambe! Waa goor dambe! Wuxuu dareemay inuusan sii noolaan karin si uu u arko Ciise oo iskutallaabta lagu qodbay, markaasuu quus awgeed baxay oo isdeldelay.” The Desire of Ages, 722.